,,Limba aromanilor este, structural – identica cu dacoromana”

Daca la bogata bibliografie a cartii s-ar fi adaugat si un Index al materiilor, numelor, evenimentelor consemnate aici, atunci cartea profesorului M.D. Peyfuss aproape ca ar fi capatat o functie de dictionar aromanistic, de consultat si reconsultat rapid ori de cate ori s-ar dori reamintit un moment sau altul din zbuciumata viata si istoric a acestei etnii romanesti suddunarene.

Trebiue sa marturisesc insa ca personal m-a interesat, mai cu seama, in *Chestiunea Aromana* a Dlui Peyfuss, interpretarea sa, ca etnie, a aromanilor. Aromanii sunt, in viziunea acestui erudit si obiectiv istoric, tot
romani
si nu un alt popor neoromanic, fireste –dezvoltat in conditii deosebite de ale fratilor de la nord de Dunare. Este si motivul pentru care am desprins din carte sa, ca motto, propozitia profesorului, pe care am asezat-o, in chip de definitie, sub titlul insemnarilor noastre de fata. Fiindca, intr-adevar, “
limba aromanilor este, structural, identica cu dacoromana
”. Si am zice noi , in continuare, reproducind o alta lapidara formulare a domniei-sale, aplicabila celor ce vad in aromani un popor deosebit fata de poporul roman in ansamblul lui, ca acesti domni fac o afirmatie aberanta, nesustinuta de nimic -
,,daca nu din lipsa de buna-credinta, atunci din totala necunoastere a faptelor”
.

De altminteri, ori de cite ori s-au pomenit intr-un mediu dacoroman (vezi, un Roja, un Boiagi, sau pur si simplu un student aroman din peninsula Balcanica, venit in Romania si ascultandindu-i pe dacoromani vorbind, acest mediu, fara exeptie se poate spune, *“a deschis ochii aromanilor asupra faptului ca poporul lor face parte dintr-un intreg mult mai mare decit se putea vedea din Macedonia, anume din poporul*

Ioan Coletti care, pomenindu-se in fata realitati romanesti (farserotii ar zice: ramanesti), au strigat pur si simplu: *“Si eu hiu arman!”* adica *roman.*

Dealtfel, Th. Capidan spusese si el, mai demult ca intre dacoromana si aromana este nu doar o

asemanare, ci o identitate, si nu gresea citusi de putin.

Cit priveste *“solutionarea problemei, atit de viu discutata astazi, daca aromanii din romania sunt o minoritate etnica/ nationala sau nu” precizeaza invatatul istoric, - “slujitorii lui Clio nu pot contribui altfel decat prin apelul la judecata rationala: nu exista criterii stiintifice pentru determinarea nationalitatii cuiva in afara propriei sale constiinte!”*

Aici se pun insa doua chestiuni, totusi, mult stimate domnule profesor Peyfuss. Mai intii, nu putina lume, neavind acces la informatie, cultura, buna instructie in general, - ori nu-si pune problema in general, ori n-o poate rezolva singura. Desi, oamenii de buna-credinta, chiar neinstruiti (asemenea amintitului mai sus arhimandrit Averchie de la Muntele Athos), isi intuiesc usor originea lor nationala comuna cu dacoromanii, cind se afla fata in fata… Din acest unghi, o batrina aromana centenara, intrebata de mine cindva, la Bucuresti, in anii studentiei mele, prin 1950: *Di ti mileti esti tini, maie?* (de ce natie esti tu, mamaie?), mi-a raspuns, revoltata: - *Cum mi intreghi ahtari lucru!*
?
Ramana hiu, ti alttiva vrei s-hiu
?
Ca turca nu escu!…

Deci, eu as zice, trecand la a doua chestiune, ca oamenii de buna-credinta stiu de ce natiune tin, etnic vorbind, daca traiesc un timp, fie si oricit de putin, intre dacoromani. Ce ne facem insa cu cei de rea-credinta? Care, si ei stiu ca sunt romani, dar anumite interese meschine ii fac sa nu-si recunoasca etnia, apartenenta la etnia romaneasca! Ca de pilda anumiti lingvisti chiar, aromani din Grecia, care afirma sus si tare ca sunt *,,greci*, *care vorbesc romaneste”!* Oficialii greci de fapt, care nu recunosc existenta minoritatilor in tara lor in general, ii numesc pe aromani …
,,greci, care vorbesc un dialect mai ciudat
1!”
Bulgarii, albanezii de aici, vor fi deci si ei tot
greci, vorbind niste
dialecte…ciudate!?
Asadar, eu n-as zice ca nu exista criterii stiintifice pentru determinarea nationalitatii cuiva, - si aici ma despart cu respect de dumneavoastra, domnule Peyfuss, invocindu-va chiar pe Dvs., care spuneti, absolut limpede, ca limbile au o
structura
recognoscibila, ce nu poate insela. De pilda: ,,Speala-ti pri mini, ca Pilat din Pont!” Aceasta propozitie, doar pentru insi de reacredinta, ori pentru ignoranti nu este limba romaneasca. Fiindca limba greaca nu e, si nici macar italiana, franceza, spaniola, portugheza, catalana, retoromana etc., nu este. Deci aromanii sunt, indiscutabil romani, ca si ceilalti romani balcanici

– meglenoromanii si istroromanii, romanii timoceni etc. Si scolile lor, prin urmare, nu pot fi decit *romanesti,*
asa cum le-au si deschis in balcani inaintasii nostri, in secolul trecut, dupa 1865. Si asa cum procedeaza dealtfel toti vorbitorii de dialecte din lume, care se instruiesc, fireste, in limba nationala, desi isi iubesc, nedesmintit, si vorbirea lor locala, dialectala. De altminteri, chiar de ar dori-o, nu s-ar putea instrui, cultiva in dialect. Sasii si svabii din romania nu au invatat niciodata in dialectele lor din Ardeal si Banat, destul de departate de limba germana din Germania, ci in limba matca, vorbita la Berlin.

Intorcindu-ma la aromanii de buna-credinta, dar neinstruiti, lipsiti de informatia necesara, acestia, ca sa-l citez pe savantul lingvist roman Eugen Coseriu, de la Universitatea din Tubingen, pot sustine ca sunt un alt popor, fiindca nu stiu ca limba lor se vorbeste si in alte parti decit in Grecia, Albania, Macedonia… Daca ar sti, mai intii s-ar mira, si apoi si-ar da seama ca sunt de acelasi neam cu toti romanii.

Revenind acum la *Chestiunea Aromaneasca*, nu pot sa nu-i multumesc fierbinte autorului cartii, pentru darul pe care ni-l facea, inca din tinerete, cind a publicat-o pentru prima dara, in limba germana, in 1971. Si nu pot sa nu-mi exprim mirarea ca excelenta sa lucrare a trebuit sa astepte aproape un sfert de secol pentru a fi, in sfirsit, tradusa si in romaneste! Dar ce sa mai spun de lucrarea capitala, a lui Gustav Weigand, de la sfirsitul secolului al XIX-lea,
Die Aromunen
, nici astazi tradusa? Inertii ce ne costa atit de mult! (In grai aroman de Hristu Candroveanu)